

Από άλλη οπτική

Τα Νέα Δεδομένα της Ζωής: Συνδέοντας τις Τελείες Μεταξύ Τροφής, Υγείας και Περιβάλλοντος

Fritjof Capra*

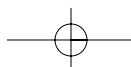
***Φυσικός, γνωστός για τη δουλειά του πάνω στον συστημικό τρόπο σκέψης, συγγραφέας του βιβλίου "Το Τάο και η Φυσική", "The Web of Life" και άλλα**

Μια συζήτηση που θα εστιάζει στους τρόπους που συσχετίζεται η τροφή, η υγεία και το περιβάλλον είναι πολύ επίκαιρη στις μέρες μας. Η αύξηση στις τιμές των τροφών σε συνδυασμό με την τιμή του πετρελαίου και μια σειρά «φυσικών» καταστροφών κυριαρχούν στις ειδήσεις καθημερινά. Παράλληλα υπάρχει μεγάλη σύγχυση. Γιατί οι τιμές των τροφίμων αυξάνονται παγκοσμίως τόσο γρήγορα και δραματικά; Γιατί η πείνα παγκοσμίως αυξάνεται ξανά μετά από μια μακροχρόνια και σταθερή πτώση; Τι σχέση έχει η τιμή των τροφών με τη τιμή του πετρελαίου; Γιατί είναι τόσο σημαντική η καλλιέργεια τροφών εντόπια και βιολογικά. Σε αυτό το σύντομο άρθρο θα προσπαθήσω να σας δείξω ότι για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε πλήρως αυτά τα θέματα χρειάζεται να αναπτύξουμε έναν νέο οικολογικό τρόπο κατανόησης της ζωής (μία νέα Οικολογική Εγγραματοσύνη "ecological literacy") και μια νέου είδους «συστημική» σκέψη – έναν τρόπο σκέψης που εστιάζει στις σχέσεις, στα μοτίβα και στο πλαίσιο.

Πράγματι, τα τελευταία 25 χρόνια, η επιστήμη έχει αρχίσει να κατανοεί την ζωή με αυτόν το νέο τρόπο. Θα ήθελα να παρουσιάσω αυτό το νέο τρόπο κατανόησης της ζωής κάνοντας την πανάρχαια ερώτηση, τι είναι ζωή; Ποια είναι η διαφορά μεταξύ μιας πέτρας και ενός πλανήτη, ενός ζώου ή ενός μικροοργανισμού; Για να κατανοήσουμε τη φύση της ζωής δεν φτάνει να κατανοήσουμε το DNA, τις πρωτεΐνες, και τις υπόλοιπες μοριακές δομές που αποτελούν τα δομικά υλικά των ζωντανών οργανισμών, γιατί αυτές οι δομές υπάρχουν και σε νεκρούς οργανισμούς, για παράδειγμα, σε ένα κομμάτι νεκρό ξύλο ή οστό.

Η διαφορά μεταξύ των νεκρών και των ζωντανών οργανισμών βρίσκεται στην βασική διεργασία

της ζωής – σε αυτό που ανα τους αιώνες έχει ονομαστεί από τους σοφούς και τους ποιητές «η ανάσα της ζωής» ("breath of life"). Στις μέρες, αυτή η διεργασία της ζωής αποκαλείται από τους επιστήμονες «μεταβολισμός». Ο Μεταβολισμός είναι η ακατάπαυστη ροή ενέργειας και ύλης μέσα από ένα δίκτυο χημικών αντιδράσεων, που βοηθάει έναν ζωντανό οργανισμό να παράγει, να επιδιορθώνει και να διαιωνίζει διαρκώς τον εαυτό του. Με άλλα λόγια εμπεριέχει την πρόσληψη, πέψη και μετατροπή της

τροφής.

Ο Μεταβολισμός είναι το κεντρικό χαρακτηριστικό της βιολογικής ζωής, αλλά η κατανόηση του δεν αρκεί για να κατανοήσουμε τη ζωή. Μελετώντας τη δομή, τη μεταβολική διεργασία και την εξέλιξη των αναρίθμητων ειδών στον πλανήτη, παρατηρούμε ότι το εντυπωσιακό χαρακτηριστικό της βιόσφαιράς μας είναι ότι έχει διατηρήσει τη ζωή για δισεκατομμύρια χρόνια. Πώς το κάνει αυτό η γη; Πώς η φύση διατηρεί τη ζωή;

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΕΓΓΡΑΜΑΤΟΣΥΝΗ

Για να κατανοήσουμε με ποιο τρόπο η φύση διατηρεί τη ζωή, πρέπει να στρέψουμε το βλέμμα μας από την βιολογία στην οικολογία, γιατί η βιωσιμότητα είναι μια ιδιότητα του οικοσυστήματος και όχι ενός μεμονωμένου οργανισμού ή ενός είδους. Μέσα από δισεκατομμύρια χρόνια εξέλιξης, το οικοσύστημα της Γης έχει αναπτύξει ορισμένες αρχές οργάνωσης για να διατηρήσει το δίκτυο της ζωής. Όταν αναφερόμαστε στην «Οικολογική Εγγραματοσύνη» εννοούμε ότι γνωρίζουμε αυτές τις αρχές οργάνωσης, ή τις αρχές της οικολογίας.

Στις δεκαετίες που έρχονται, η επιβίωση της ανθρωπότητας θα εξαρτάται από την Οικολογική Εγγραματοσύνη μας - δηλαδή από την ικανότητά μας να κατανοήσουμε τις βασικές αρχές της οικολογίας και να ζήσουμε αναλόγως. Αυτό σημαίνει ότι η «Οικολογική Εγγραματοσύνη» πρέπει να γίνει μια σημαντική δεξιότητα των πολιτικών, των επιχειρηματικών ηγετών αλλά και όλων των επαγγελματιών. Η Οικολογική Εγγραματοσύνη θα πρέπει να γίνει το πιο σημαντικό κομμάτι της εκπαίδευσης σε όλα τα επίπεδα - από το δημοτικό, στο γυμνάσιο, στο πανεπιστήμιο και στην περαιτέρω εκπαίδευση ενηλίκων.

Χρειάζεται να διδάξουμε τα παιδιά μας, τους μαθητές μας, τους επιχειρηματικούς και τους πολιτικούς ηγέτες, τους βασικούς κανόνες της ζωής - ότι το απόβλητο ενός είδους είναι η τροφή ενός άλλου, ότι η ύλη ανακυκλώνεται διαρκώς μέσα από το δίκτυο της ζωής, ότι η ενέργεια που κινεί τον οικολογικό κύκλο ρέει από τον ήλιο, ότι η διαφορετικότητα εξασφαλίζει την ανθεκτικότητα, ότι **η ζωή**, από την αρχή της ύπαρξής της πάνω από τρία δισεκατομμύρια χρόνια πριν, **δεν κατέλαβε τον πλανήτη μετά από κάποια μάχη αλλά μέσω της δικτύωσης.**

Όλες αυτές οι αρχές της οικολογίας είναι στενά συνδεδεμένες μεταξύ τους. Είναι απλά διαφορετικές πλευρές ενός βασικού μοτίβου οργάνωσης το οποίο έχει δώσει τη δυνατότητα στη φύση να διατηρήσει τη ζωή για δισεκατομμύρια χρόνια. Με άλλα λόγια: **η φύση διατηρεί τη ζωή δημιουργώντας και συντηρώντας κοινότητες.** Ένας οργανισμός δεν μπορεί να επιβιώσει σε απομόνωση. Τα ζώα εξαρτώνται από τη φωτοσύνθεση των φυτών για να καλύψουν τις ενεργειακές τους ανάγκες. Τα φυτά εξαρτώνται από το διοξείδιο του άνθρακα που παράγουν τα ζώα, καθώς επίσης και από το άζωτο που παράγουν τα βακτήρια που βρίσκονται στις ρίζες τους. Τα ζώα, τα φυτά και οι μικροοργανισμοί συντονίζονται όλα μαζί τη βιόσφαιρα και δημιουργούν τις απαραίτητες συνθήκες για τη συνέχεια της ζωής.

Η βιωσιμότητα λοιπόν, δεν είναι ένα ατομικό χαρακτηριστικό, αλλά μια ιδιότητα ενός ολόκληρου δικτύου σχέσεων. Πάντα εμπεριέχει μια ολόκληρη κοινότητα. Αυτό είναι το βασικό

Η Οικολογική Εγγραματοσύνη θα πρέπει να γίνει το πιο σημαντικό κομμάτι της εκπαίδευσης σε όλα τα επίπεδα - από το δημοτικό, στο γυμνάσιο, στο πανεπιστήμιο και στην περαιτέρω εκπαίδευση ενηλίκων.

και σε βάθος μάθημα που πρέπει να μάθουμε από τη φύση. **Ο δρόμος για τη διατήρηση της ζωής είναι η δημιουργία και η συντήρηση κοινοτήτων.** Μια βιώσιμη ανθρώπινη κοινότητα συναλλάσσεται με άλλες κοινότητες - ανθρώπινες και μη - με τρόπους που τους επιτρέπει να ζήσουν και να αναπτυχθούν σε αρμονία με τη φύση τους. Βιωσιμότητα δεν σημαίνει ότι τα πράγματα δεν αλλάζουν. Είναι μια δυναμική διεργασία συνεξέλιξης, σε αντίθεση με μια στατική κατάσταση.

ΣΚΕΠΤΕΣΘΑΙ ΣΥΣΤΗΜΙΚΑ

Το γεγονός ότι η οικολογική βιωσιμότητα είναι μια ιδιότητα του δικτύου των σχέσεων, σημαίνει ότι προκειμένου να κατανοήσουμε τις ιδιότητές της - προκειμένου να γίνουμε οικολογικά εγγράμματοι - πρέπει να μάθουμε πώς να σκεπτόμαστε βάση των σχέσεων, βάση των συσχετισμών, των μοτίβων, του πλαισίου. Στην επιστήμη αυτός ο τρόπος σκέψης ονομάζεται Συστημική Σκέψη ή Σκέπτεσθαι Συστημικά. Η Συστημική σκέψη είναι υψίστης σημασίας για την κατανόηση της οικολογίας, γιατί η λέξη οικολογία προέρχεται από την Ελληνική λέξη οίκος - δηλαδή είναι η επιστήμη των σχέσεων μεταξύ των διαφόρων μελών του «Νοικοκυριού της Γης».

Η συστημική σκέψη αναδύθηκε μέσα από μια

σειρά διεπιστημονικών διαλόγων μεταξύ βιολόγων, ψυχολόγων και οικολόγων τη δεκαετία του 1920 και του '30. Σε όλους αυτούς τους κλάδους οι επιστήμονες συνειδητοποίησαν ότι ένα ζωντανό σύστημα – οργανισμός, οικοσύστημα ή κοινωνικό σύστημα – είναι μία ενιαία ολότητα της οποίας οι ιδιότητες δεν μπορούν να μειωθούν σε αυτές των μικρότερων μερών. Οι «συστημικές» ιδιότητες είναι ιδιότητες του όλου, που κανένα από τα μέρη του δεν έχει. Επομένως το σκέπτεσθαι συστημικά εμπεριέχει μια μετατόπιση της οπτικής από τα μέρη στο όλον. Οι πρώτοι συστημικοί δημιούργησαν τη φράση **«το όλον είναι περισσότερο από το άθροισμα των μερών του»**.

Τι ακριβώς σημαίνει αυτό; Με ποιά έννοια το όλον είναι περισσότερο από το άθροισμα των μερών του; Η απάντηση είναι: οι σχέσεις. Όλες οι βασικές ιδιότητες ενός ζωντανού συστήματος βασίζονται στις σχέσεις μεταξύ των μερών που δημιουργούν το σύστημα. Σκέπτεσθαι συστημικά σημαίνει να σκεπτόμαστε βάση των σχέσεων. **Η κατανόηση της ζωής προϋποθέτει την μετατόπιση της προσοχής μας από το αντικείμενο στη σχέση.**

Για παράδειγμα, σε ένα οικοσύστημα όλα τα είδη βοηθούν στη διατήρηση της τροφικής αλυσίδας. Αν ένα είδος εξολοθρευτεί από κάποια φυσική καταστροφή, εφόσον υπάρχουν άλλα είδη που μπορούν να πραγματοποιήσουν παρόμοιες λειτουργίες, το οικοσύστημα θα παραμείνει ανθεκτικό. Με άλλα λόγια, η σταθερότητα ενός οικοσυστήματος εξαρτάται από την βιοποικιλότητα, από το πόσο σύμπλοκο είναι το δίκτυο των σχέσεων. Κατανοώντας τις σχέσεις που αναπτύσσονται μέσα σε ένα οικοσύστημα, μπορούμε να κατανοήσουμε καλύτερα τη σταθερότητα και την προσαρμοστικότητα.

Η κατανόηση των σχέσεων δεν είναι εύκολη για εμάς, γιατί είναι κάτι που αντιτίθεται στην παραδο-

σιακή επιστημονική βιομηχανία των δυτικών πολιτισμών. Μας έχουν πει ότι για να είναι κάτι επιστημονικά τεκμηριωμένο πρέπει να μετρηθεί και να ζυγιστεί. Οι σχέσεις όμως δεν μπορούν να μετρηθούν και να ζυγιστούν, οι σχέσεις χρειάζεται να χαρτογραφηθούν. Επομένως έχουμε άλλη μια μετατόπιση από μέτρηση σε χαρτογράφηση.

Ένα πρόσφατο, δραματικό παράδειγμα αυτής της μετατόπισης, στον κλάδο της βιολογίας, συνέβη στο Ερευνητικό Πρόγραμμα ανάλυσης του Ανθρώπινου γονιδιώματος (Human Genome Project). Οι επιστήμονες συνειδητοποίησαν ότι προκειμένου να κατανοήσουν τη λειτουργία των γονιδίων δεν φτάνει να γνωρίζουν την αλληλουχία τους στο DNA, χρειάζεται επίσης να μπορούμε να χαρτογραφήσουμε τις σχέσεις μεταξύ τους και τον τρόπο που αλληλεπιδρούν.

Όμως όταν πάτε να χαρτογραφήσετε τις σχέσεις, θα βρείτε ορισμένους σχηματισμούς που επαναλαμβάνονται, αυτή την επανάληψη την αποκαλούμε μοτίβο. Τα δίκτυα, οι κύκλοι της ζωής, οι αγκύλες επανατροφοδότησης, είναι κάποια από τα παραδείγματα μοτίβων οργάνωσης που χαρακτηρίζουν τη ζωή. Η συστημική σκέψη συμπεριλαμβάνει μια μετάβαση του τρόπου που αντιλαμβανόμαστε τα πράγματα από τα περιεχόμενα στα μοτίβα.

Θα ήθελα να τονίσω ότι η χαρτογράφηση των σχέσεων και η μελέτη των μοτίβων είναι ποιοτική προσέγγιση και όχι ποσοτική. Το Σκέπτεσθαι Συστημικά υπονοεί μια μετάβαση από το ποσοτικό στο ποιοτικό. Ένα μοτίβο δεν είναι μια σειρά αριθμών, είναι ένα οπτικό σχήμα.

Η μελέτη των σχέσεων δεν αφορά μόνο τις σχέσεις μεταξύ των παραγόντων που αποτελούν το συγκεκριμένο σύστημα, περιλαμβάνει και τις σχέσεις μεταξύ του συγκεκριμένου συστήματος ως όλου και των άλλων μεγάλων συστημάτων που το περιτριγυρίζουν. Η σχέση μεταξύ του συστήματος και του περιβάλλοντος του είναι αυτό που ονομάζουμε πλαίσιο.

Για παράδειγμα, το σχήμα ενός φυτού, ή το χρώμα ενός πουλιού εξαρτάται από το περιβάλλον – από τα φυτά, το κλίμα κτλ – και από την εξελικτική ιστορία του συγκεκριμένου είδους, από το ιστορικό πλαίσιο. Το Σκέπτεσθαι Συστημικά σημαίνει σκεπτόμαστε έχοντας πάντα ως βάση το πλαίσιο. Υπονοεί μια μεταβίβαση από την γνώση των αντικειμένων στη γνώση του πλαισίου.

Τέλος πρέπει να κατανοήσουμε ότι η ζωτική δομή είναι κάτι περισσότερο από ένα σχήμα, κάτι περισσότερο από ένα στατικό σχηματισμό από στοι-

χεία που δημιουργούν μια ολότητα. Υπάρχει μια συνεχιζόμενη ροή ύλης μέσα στο ζωντανό σύστημα, παρότι η μορφή του διατηρείται εκείνο αναπτύσσεται και εξελίσσεται. Η κατανόηση των ζωντανών δομών είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένη με την κατανόηση του τρόπου που λειτουργούν οι μεταβολικές και οι αναπτυξιακές διεργασίες. Επομένως το Σκέπτεσθαι Συστημικά συμπεριλαμβάνει μια μετατόπιση κυριότητας από τη δομή στη διεργασία.

Όλες αυτές οι μετατοπίσεις της κυριότητας είναι στην ουσία διαφορετικοί τρόποι να πούμε το ίδιο πράγμα. Το Σκέπτεσθαι Συστημικά σημαίνει να μετατοπίσουμε την προσοχή μας από τα υλικά αντικείμενα και τις κατασκευές, στις άυλες διεργασίες και στα μοτίβα οργάνωσης που αντιπροσωπεύουν αυτή καθ' αυτή την ουσία της ζωής.

ΤΡΕΧΟΝΤΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Μόλις γίνουμε οικολογικά εγγράμματοι, μόλις κατανοήσουμε τις διεργασίες και τα μοτίβα των σχέσεων που επιτρέπουν στα οικοσυστήματα να διατηρούν τη ζωή, θα μπορέσουμε να κατανοήσουμε και τους πολλούς τρόπους με τους οποίους ο ανθρώπινος πολιτισμός, κυρίως μετά την βιομηχανική επανάσταση, έχει αγνοήσει τα οικολογικά μοτίβα και τις διεργασίες και έχει παρέμβει σε αυτά. Τότε θα συνειδητοποιήσουμε ότι αυτή η παρέμβαση είναι η κύρια αιτία πολλών σύγχρονων παγκόσμιων προβλημάτων.

Στις μέρες μας αποδεικνύεται όλο και πιο έντονα ότι τα κύρια πρόβληματα της εποχής μας δεν μπορούν να κατανοηθούν απομονωμένα. Είναι συστημικά προβλήματα, που σημαίνει ότι όλα είναι αλληλένδετα και αλληλεξαρτώμενα. Μια από τις πιο αναλυτικές και αξιόλογες καταγραφές του τρόπου που αλληλοσυνδέονται τα βασικά παγκόσμια προβλήματα είναι το νέο βιβλίο του Lester Brown με τίτλο «*Plan B*» (Norton, 2008). Ο Brown, ιδρυτής του Worldwatch Institute, παρουσιάζει σε αυτό το βιβλίο με άποψη σαφήνεια πώς ο φαύλος κύκλος των δημογραφικών πιέσεων και της φτώχειας οδηγεί στη μείωση των πόρων – τα αποθέματα νερού μειώνονται, στερεύουν τα πηγάδια, μειώνονται τα δάση, καταρρέει η αλιεία, το χώμα διαβρώνεται, τα λιβάδια γίνονται έρημες εκτάσεις, και πάει λέγοντας – και πως αυτή η εξάντληση των πόρων, η οποία επιδεινώνεται και από τις κλιματικές αλλαγές, έχει ως συνέπεια την εξασθένηση πολιτειών στις οποίες η κυβέρνηση δεν μπορεί να εγγυηθεί την ασφάλεια των πολιτών της. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα κάποιοι άνθρωποι, όντας σε πλήρη απόγνωση να στρέφονται στην τρομοκρατία.

Όταν διαβάσετε αυτό το βιβλίο θα καταλάβετε πως στην ουσία όλα τα περιβαλλοντολογικά μας προ-

βλήματα απειλούν την εξασφάλιση της τροφής μας – η μείωση της στάθμης του νερού, η αυξανόμενη κατάργηση καλλιεργήσιμων εδαφών, τα όλο και πιο ακραία καιρικά φαινόμενα, όπως τα κύματα θερμότητας, οι ξηρασίες, οι πλημμύρες και η πρόσφατα αυξανόμενη μετατροπή των σιτηρών σε βιοκαύσιμα.

Ένας πολύ σημαντικός παράγοντας σε όλα αυτά είναι το γεγονός ότι η παγκόσμια παραγωγή πετρελαίου φτάνει στην κορύφωσή της. Αυτό σημαίνει ότι από δω και πέρα, η παραγωγή πετρελαίου παγκοσμίως θα αρχίσει να μειώνεται, η εξόρυξη του εναπομείναντος πετρελαίου θα γίνεται όλο και πιο δαπανηρή, και επομένως η τιμή του θα συνεχίσει να αυξάνεται. Από αυτή την κατάσταση θα επηρεαστούν περισσότερο οι κλάδοι της παγκόσμιας οικονομίας που εξαρτώνται από το πετρέλαιο, πιο συγκεκριμένα οι αρτοβιομηχανίες, οι τροφές και οι αεροπορικές βιομηχανίες.

Η αναζήτηση για εναλλακτικές πηγές ενέργειας έχει οδηγήσει, κυρίως τις ΗΠΑ, τη Βραζιλία και την Κίνα, στην πρόσφατα αυξανόμενη παραγωγή αιθανόλης και άλλων βιοκαυσίμων. Όλο και περισσότερα σιτηρά αντί να γίνουν τροφή χρησιμοποιούνται για να παραχθούν καύσιμα, γιατί η αξία των καυσίμων που παράγονται από σιτηρά είναι υψηλότερη στην αγορά από ό,τι η αξία τους ως τροφή. Παράλληλα, η τιμή των σιτηρών αυξάνεται πλησιάζοντας αναλογικά την αξία του πετρελαίου. Αυτός είναι ένας από τους

κύριους λόγους που οι τιμές των τροφών έχουν αυξηθεί. Ένας άλλος λόγος είναι ότι ένα πετροχημικό, βιομηχανοποιημένο και συγκεντρωτικό σύστημα γεωργίας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το πετρέλαιο και θα παράγει πιο ακριβές τροφές όσο η τιμή του πετρελαίου αυξάνεται. Πράγματι, η βιομηχανική γεωργία χρησιμοποιεί 10 φορές περισσότερη ενέργεια από την βιώσιμη, οργανική γεωργία.

Το γεγονός ότι η τιμή των σιτηρών συντονίζεται με την τιμή του πετρελαίου οφείλεται στην έλλειψη ηθικής διάστασης του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος. Σε ένα τέτοιο σύστημα η ερώτηση «Να χρησιμοποιήσουμε τα σιτηρά ως καύσιμα για τα αυτοκίνητα ή ως τροφή για τους ανθρώπους;» έχει μια ξεκάθαρη απάντηση. Η αγορά λέει «Ας φτιάξουμε καύσιμα για τα αυτοκίνητα»

Αυτό δείχνει ακόμα πιο παράλογο αν σκεφτεί κανείς ότι 20% της καλλιέργειας σιτηρών επαρκούν για τη δημιουργία λιγότερου από το 4% των αυτοκινούμενων καυσίμων. Για την ακρίβεια ολόκληρη η παραγωγή αιθανόλης σε αυτή τη χώρα (ΗΠΑ) θα μπορούσε άνετα να αντικατασταθεί, αν αυξάναμε το μέσο όρο της αποτελεσματικότητας των καυσίμων στο 20% (δηλαδή από 21 mpg στο 25 mpg), κάτι το οποίο είναι πολύ απλό να γίνει στις μέρες μας, αν λάβουμε υπ' όψιν τις τεχνολογικές δυνατότητες που έχουμε.

Η πρόσφατη μεγάλη αύξηση στην τιμή των σιτηρών έχει δημιουργήσει ολέθριο ξέσπασμα στην παγκόσμια αγορά σιτηρών και μετά από μια μακρο-

χρόνια σταθερή μείωση, η πείνα παγκοσμίως αρχίζει ξανά να αυξάνεται. Επιπρόσθετα, η αυξανόμενη κατανάλωση καυσίμων επιδεινώνει το φαινόμενο του θερμοκηπίου, το οποίο με τη σειρά του οδηγεί:

- σε απώλειες καλλιεργειών λόγω των κυμάτων θερμότητας που ξεραίνουν τα φυτά
- σε μείωση των παγετώνων με αποτέλεσμα να μην ανατροφοδοτούνται με νερό τα ποτάμια, που παίζουν κύριο ρόλο στο πότισμα των καλλιεργειών.

Όταν σκεπτόμαστε συστηματικά μπορούμε να κατανοήσουμε πως όλες αυτές οι διεργασίες συνδέονται μεταξύ τους, συνειδητοποιούμε ότι το όχημα που οδηγούμε, καθώς και άλλες καταναλωτικές επιλογές που κάνουμε, έχουν σημαντικές επιπτώσεις στα αποθέματα τροφών στην Ασία και την Αφρική.

Τελικά όλα αυτά τα προβλήματα πρέπει να τα δούμε σαν διαφορετικά δεδομένα μιας κοινής κρίσης, που κατά κύριο λόγο είναι κρίση στον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τα πράγματα. Προέρχεται από μια ξεπερασμένη παγκόσμια αντίληψη των πραγμάτων που έχουν οι περισσότεροι άνθρωποι στην κοινωνία μας, και κυρίως οι πολιτικοί και οι επιχειρηματικοί ηγέτες. Αυτή η αντίληψη της πραγματικότητας δεν αρκεί για να αντιμετωπίσουμε τον υπέρ-πυκνοκατοικημένο, παγκοσμίως συνδεδεμένο κόσμο.

Το κύριο μήνυμα στο βιβλίο του Lester Brown, «Plan B», είναι ότι υπάρχουν λύσεις για τα κυριότερα προβλήματα της εποχής μας, μερικές από αυτές είναι απλές. **Αλλά απαιτούν μια ριζική αλλαγή στον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τα πράγματα, στον τρόπο που σκεπτόμαστε, στο σύστημα αξιών μας.** Πράγματι, βρισκόμαστε στο ξεκίνημα μιας τόσο βασικής αλλαγής στον τρόπο που βλέπουμε τα κόσμο, μια αλλαγή προτύπων τόσο ριζική όσο η αποκάλυψη του Κοπέρνικου. Το Σκέπτεσθαι Συστημικά και η Οικολογική Εγγραματοσύνη είναι δύο βασικά στοιχεία του νέου προτύπου, και μπορούν να μας βοηθήσουν πολύ στο να κατανοήσουμε τη σύνδεση μεταξύ τροφής, υγείας και περιβάλλοντος. Αλλά επίσης μπορούν να μας βοηθήσουν να κατανοήσουμε την βαθιά αλλαγή που χρειάζεται να γίνει παγκοσμίως προκειμένου να επιβιώσει η ανθρωπότητα.

“The New Facts of Life” του Fritjof Capra δημοσιεύτηκε αρχικά από το Center for Ecoliteracy. © Copyright 2008 Center for Ecoliteracy. Μεταφράστηκε και επανεκδόθηκε από το Ανοιχτό Σχολείο μετά από άδεια. Διατηρούνται τα πνευματικά δικαιώματα. Για περισσότερες πληροφορίες επισκευθείτε το www.ecoliteracy.org